

TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HÓA HÀ NỘI
KHOA VĂN HÓA DÂN TỘC THIỂU SỐ

=====000=====

BIẾN ĐỔI TRONG TẬP QUÁN XÂY DỰNG NHÀ Ở
TRUYỀN THỐNG CỦA NGƯỜI MƯỜNG Ở XÃ THẠCH
LÂM - HUYỆN THẠCH THÀNH - TỈNH THANH HÓA

KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP
CHUYÊN NGÀNH: VĂN HÓA DÂN TỘC THIỂU SỐ
MÃ SỐ: 608

Giảng viên hướng dẫn: TS. Nguyễn Anh Cường

Sinh viên thực hiện : Quãn Trọng Hải

Lớp : VHDT 15A

Hà Nội - 2013

LỜI CẢM ƠN

Thật lấy làm vinh dự cho những sinh viên có may mắn được viết khóa luận tốt nghiệp. Đây là một công việc khó khăn nhưng đầy thú vị đòi hỏi lòng say mê nghiên cứu khoa học và nhiều kỹ năng. Trong quá trình thực hiện bài khóa luận, bản thân sinh viên gặp nhiều trở ngại, tuy nhiên nhận được sự quan tâm, giúp đỡ chỉ bảo tận tình của nhiều cá nhân, cơ quan.

Sinh viên gửi lời cảm ơn đến Phòng văn hóa thông tin huyện Thạch Thành; thư viện huyện Thạch Thành; UBND, Ban văn hóa xã Thành Lâm, và nhiều cá nhân khác đã cung cấp nhiều tư liệu quan trọng để tôi hoàn thiện tốt nhất bài viết này.

Sinh viên xin gửi lời cảm ơn đến PGS –TS Trần Bình, Thạc sĩ Vũ Thị Uyên, giảng viên Khoa văn hóa dân tộc thiểu số, các Phòng ban chức năng đã cung cấp nhiều tri thức quan trọng cũng như giúp đỡ sinh viên hoàn thiện thủ tục trong quá trình sinh viên thực hiện bài viết.

Đặc biệt sinh viên gửi lời cảm ơn sâu sắc đến Tiến sĩ Nguyễn Anh Cường - Giảng viên hướng dẫn đã có sự giúp đỡ nhiều nhất, giúp đỡ sinh viên trong việc định hướng trong quá trình nghiên cứu, đã luôn có sự giúp đỡ chỉ bảo kịp thời để đi đến sự hoàn thiện các bài viết này.

Một lần nữa, xin trân trọng cảm ơn!

Sinh viên

Quản Trọng Hải

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	6
1. Lý do chọn đề tài.....	6
2. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu.....	7
3. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu.....	7
4. Phương pháp nghiên cứu.....	8
5. Lịch sử nghiên cứu.....	8
6. Đóng góp của đề tài.....	9
7. Bố cục đề tài.....	9
CHƯƠNG 1. CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ KHÁI QUÁT MÔI TRƯỜNG TỰ NHIÊN, MÔI TRƯỜNG XÃ HỘI VÀ NGƯỜI MƯỜNG Ở XÃ THẠCH LÂM, HUYỆN THẠCH THÀNH, TỈNH THANH HÓA	10
1.1. Một số khái niệm.	10
1.2. Khái quát môi trường tự nhiên	10
1.2.1 Vị trí địa lí	10
1.2.2 Địa hình	11
1.2.3. Khí hậu	12
1.2.4. Tài nguyên rừng	12
1.2.5. Thổ nhưỡng	12
1.3. Môi trường xã hội	12
1.4. Khái quát người Mường ở xã Thạch Lâm, huyện Thạch Thành, tỉnh Thanh Hóa	14
1.4.1 Tên gọi, tộc danh.....	14
1.4.2 Nguồn gốc	15
1.4.3. Ngôn ngữ.....	16
1.4.4. Đặc điểm kinh tế	16

1.4.5 Đặc trưng văn hóa	21
1.4.5.1 Tổ chức cộng đồng.....	21
1.4.5.2. Quan hệ xã hội	21
1.4.5.3. Tín ngưỡng	21
1.4.5.4 Âm thực.....	23
1.4.5.5 Cư trú.....	24
1.4.5.6 Sinh đẻ.....	24
1.4.5.7. Hôn nhân	25
1.4.5.8 Tang ma.....	33
1.4.5.9 Trang phục	34
1.4.5.10. Phương tiện vận chuyển.....	40
1.4.5.11. Văn nghệ dân gian.....	40
1.4.5.12. Trò chơi dân gian	40
1.4.5.13. Lễ hội.....	41
CHƯƠNG 2. TẬP QUÁN XÂY DỰNG NHÀ SÀN NGƯỜI MƯỜNG Ở	
XÃ THẠCH LÂM, HUYỆN THẠCH THÀNH, TỈNH THANH HÓA...	43
2.1 Quan niệm về nhà cửa	43
2.2 Truyền thuyết về nhà sàn người Mường	44
2.3 Loại hình	45
2.4 Cấu trúc.....	46
2.5 Quy trình làm nhà sàn	47
2.5.1 Chọn đất, chọn hướng nhà, chọn tuổi	47
2.5.2 Chuẩn bị vật liệu làm nhà.....	48
2.5.3 Làm mộc.....	51
2.5.4 Dựng nhà	52
2.6 Nghi lễ tân gia	56
2.7 Bố trí mặt bằng sinh hoạt	57

CHƯƠNG 3. TÁC ĐỘNG CỦA CÁC YẾU TỐ LÀM BIẾN ĐỔI TẬP QUÁN XÂY DỰNG NHÀ SÀN NGƯỜI MƯỜNG XÃ THẠCH LÂM, HUYỆN THẠCH THÀNH, TỈNH THANH HÓA.....	63
3.1 Biến đổi trong tập quán xây dựng nhà sàn.....	63
3.2. Tác động làm biến đổi trong tập quán xây dựng nhà sàn.....	67
3.2.1 Tác động về kinh tế	67
3.2.2 Một số chính sách của Đảng và Nhà nước	68
3.2.3 Giao lưu văn hóa	70
3.2.4 Phong tục, tập quán, tri thức dân gian	71
3.2.5 Tài nguyên thiên nhiên	72
3.3 Đánh giá tác động làm biến đổi trong tập quán xây dựng nhà sàn....	72
3.3.1 Tích cực.....	72
3.3.2 Tiêu cực.....	74
3.4. Giải pháp bảo tồn và phát huy giá trị trong tập quán xây dựng nhà sàn	76
KẾT LUẬN	80
TÀI LIỆU THAM KHẢO	82
PHỤ LỤC	83

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Văn hoá là một lĩnh vực rất quan trọng của đời sống xã hội, hội tụ những giá trị mà chính con người đã tạo nên. Những giá trị quý báu mà con người tạo nên đó không tồn tại bất biến bao giờ. Mà theo thời gian và nhiều yếu tố khác nó không còn giữ được những giá trị nguyên vẹn ban đầu, ta không nhận ra được hết những dấu ấn thời đại trong đó nữa. Việt Nam là nước đa dân tộc, mỗi dân tộc lại có bản sắc riêng, nên khẳng định rằng văn hoá cũng khá đa dạng. Người Mường có truyền thống văn hoá rất đặc sắc, đặc trưng, rõ nét và ít bị hoà lẫn với tộc người khác. Nhà sàn là một đặc trưng của người Mường, đó là một giá trị truyền thống quý giá. Truyền thống đó được các thế hệ truyền lại cho nhau, gìn giữ như một niềm tự hào. Tuy vậy do sự can thiệp tác động của các yếu tố bên ngoài, trong nhiều năm trở lại đây các yếu tố văn hoá truyền thống này dần bị mai một, các yếu tố văn hoá này thật sự quý giá, và cần được bảo tồn

Giá trị quý báu nhà sàn của đồng bào là vậy. Gần đây Chính phủ vừa phát động phong trào “Toàn dân chung sức xây dựng nông thôn mới”. Phong trào có nhiều ảnh hưởng, tác động, làm thay đổi đáng kể bộ mặt nông thôn trên khắp cả nước, xã Thạch Lâm cũng nằm trong số đó. Lĩnh vực văn hóa cũng có những chính sách nhất định. Ngôi nhà sàn của đồng bào Mường xã Thạch Lâm tồn tại, biến đổi ra sao? Phong trào xây dựng nông thôn mới có những tác động tích cực nào, có những điểm gì chưa phù hợp? Cần những chính sách như thế nào để lưu giữ lại giá trị quý báu của ngôi nhà sàn trong bối cảnh mới?

Xuất phát từ nhu cầu đó, sinh viên thực hiện công trình công trình nghiên cứu này để mong rằng một lần nữa là sống lại giá trị văn hoá truyền

thông đáng tự hào của người Mường, cũng để nhìn lại những thay đổi của giá trị đó, giá trị và đề xuất những giải pháp nhằm giữ lại những tốt đẹp. Cũng để góp phần cung cấp thêm tài liệu về địa phương cho các công trình nghiên cứu của các tác giả khác.

2. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

2.1 Đối tượng nghiên cứu

Tìm hiểu các trong tập quá xây dựng nhà sàn , những biến đổi hiện nay của người Mường ở xã Thạch Lâm, huyện Thạch Thành, tỉnh Thanh Hóa.

2.2 Phạm vi nghiên cứu

Đề tài tập trung khảo sát nhà ở truyền thống của người Mường và chỉ ra những thay đổi của nhà sàn hiện nay so với trước tại xã Thạch Lâm, huyện Thạch Thành, tỉnh Thanh Hóa.

3. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu

3.1 Mục đích nghiên cứu

Qua việc khảo sát giá trị văn hoá nhà sàn, đề xuất những giải pháp với chính quyền địa phương, người dân những biện pháp bảo tồn giá trị văn hóa nhà sàn.

3.2 Nhiệm vụ nghiên cứu

Nghiên cứu nhà ở người Mường ở các mặt:

- Quan niệm về tầm quan trọng nhà ở
- Dụng cụ và những công việc cần thiết: Chuẩn bị nguyên vật liệu, làm mộc, quy trình dựng nhà.
- Loại hình, kết cấu
- Những công việc sau khi dựng nhà: Nghi lễ tân gia, bố trí mặt bằng sinh hoạt, những kiêng kỵ liên quan đến trước và sau dựng nhà.
- Những thay đổi của nhà sàn người Mường hiện nay.
- Chỉ ra nguyên nhân biến đổi

- Đánh giá sự tác động của các yếu tố tác động đến sự thay đổi tập quán xây dựng nhà sàn

4. Phương pháp nghiên cứu

Trong quá trình nghiên cứu, thu thập tài liệu đã sử dụng các phương pháp như:

- Điền dã dân tộc học
- Điều tra, quan sát
- Phỏng vấn người dân
- Phân tích, tổng hợp, so sánh.
- Thu thập xử lí tài liệu liên quan.

5. Lịch sử nghiên cứu

Trong lịch sử đã có những công trình nghiên cứu về đề tài này, đã có những tác giả tên tuổi tham gia đóng góp vào đề tài này. Kể đến một số tác giả như:

- “Đặc trưng văn hóa Mường Thanh Hóa” của tác giả Vương Anh do Sở Văn hóa Thông tin, Hội Văn hóa các dân tộc Hòa Bình xuất bản năm 1995.

- “Văn hóa bản Mường Việt Nam” của tác giả Vũ Ngọc Khánh do NXB Đà Nẵng xuất bản năm 2011

- “Nhà ở cổ truyền các dân tộc Việt Nam” của tác giả Nguyễn Khắc Tụng do Hội khoa học lịch sử Việt Nam, Trung tâm nghiên cứu kiến trúc do Trường Đại học Kiến trúc Hà Nội xuất bản năm 2004. Công trình khái quát văn hóa và nghiên cứu các loại hình nhà ở cổ truyền của các dân tộc sống trên lãnh thổ Việt Nam.

Nhìn chung các công trình của các tác giả đã đề cập đến nhiều khía cạnh trong sinh hoạt văn hóa người Mường.

- Khái quát đặc điểm tự nhiên, xã hội của địa bàn nghiên cứu.

- Khảo sát văn hóa Mường trên các phương diện văn hóa vật chất, văn hóa tinh thần. Qua đó thấy được nét đặc sắc trong văn hóa Mường.

Tuy nhiên chưa có công trình nghiên cứu nào được tiến hành khảo sát tên địa bàn xã Thạch Lâm.

6. Đóng góp của đề tài

- Giới thiệu một nét văn hoá cổ truyền của người Mường ở Thạch Lâm, Thạch Thành. Phát hiện ra những nét văn hoá địa phương ẩn chứa trong văn hoá người Mường nói chung.

- Khảo sát giá trị văn hóa nhà sàn; chỉ ra những thay đổi trong tập quán xây dựng nhà sàn; thấy được mối liên hệ của những yếu tố tác động.

- Góp thêm cơ sở khoa học cho việc định hướng và tạo lập các chính sách về kinh tế, văn hoá, xã hội đối với người Mường ở xã Thạch Lâm trong thời gian tới.

- Đóng góp giải pháp cụ thể nhằm giữ gìn văn hoá truyền thống tốt đẹp của người Mường ở xã Thạch Lâm.

7. Bộ cục đề tài

Ngoài phần mở đầu, kết luận, phụ lục bài nghiên cứu có các phần sau:

Chương 1. Cơ sở lí luận và khái quát môi trường tự nhiên, môi trường xã hội và người Mường ở xã Thạch Lâm, huyện Thạch Thành, tỉnh Thanh Hóa.

Chương 2: Tập quán xây dựng nhà của người Mường ở Thạch Lâm, huyện Thạch Thành, tỉnh Thanh Hoá.

Chương 3: Tác động của các yếu tố làm biến đổi tập quán xây dựng nhà sàn người Mường ở xã Thạch Lâm,, huyện Thạch Thành, tỉnh Thanh Hóa.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. *Đẻ đất đẻ nước* – Sử thi dân gian Mường, NXB. VHDT, Hà Nội, 1976.
2. Vương Anh, *Đặc trưng văn hóa Mường Thanh Hóa, trong sách Kỷ yếu Văn hóa dân tộc Mường*, Sở Văn hóa Thông tin, Hội Văn hóa các dân tộc Hòa Bình xuất bản, 1995.
3. Bé Viết Đăng (và các tác giả). *Các dân tộc thiểu số trong sự phát triển kinh tế - xã hội ở miền núi*, NXB. Chính trị Quốc gia – NXB. VHDT, Hà Nội, 1996.
4. Nguyễn Hải, *Tản mạn văn hóa Mường*, NXB. TTTT, Hà Nội, 2012.
5. Vũ Ngọc Khánh, *Văn hóa bản Mường Việt Nam*, NXB Đà Nẵng, 2011.
6. Vi Hồng Nhân, *Văn hóa các dân tộc thiểu số Việt Nam – từ một góc nhìn*, NXB.VHDT, Hà Nội, 2004.
7. Vy Trọng Toán, *Bản sắc văn hóa hành trang của mỗi dân tộc*, NXB VHDT, Hà Nội, 2000.
8. Nguyễn Khắc Tụng. *Nhà ở cổ truyền các dân tộc Việt Nam, Hội khoa học lịch sử Việt Nam*, Trung tâm nghiên cứu kiến trúc – Trường Đại học Kiến trúc Hà Nội, HN, 1994, 1996